

Кременчуцька загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 22

Година спілкування по темі:

**«Козацькому роду
нема переводу»**

Підготувала:
Луценко Наталія Павлівна

Кременчук

Класна година на тему: «Козацькому роду нема переводу!»

Мета: : ознайомити дітей з періодом козаччини в Україні, заснування Запорозької Січі, збагачувати знання учнів про історію українського народу; розвивати інтерес до історії українського народу, до народної творчості; виховувати у дітей шанобливе ставлення до власної історії і спонукати до наслідування кращих козацьких рис гетьманів та кошових отаманів (відваги, мужності, безмежного патріотизму, добродушності, безкорисності, товаришкості), повагу до козаків, гордість за український народ, любов до Батьківщини.;

Обладнання:ПК, телевізор, кінофільм «історія українського козацтва», пісня «Козацькому роду нема переводу!», пісня «Козацький марш», портрети українських гетьманів, фотографії козацьких клейнодів (булава, бунчук), наочність, козаки.

Хід заняття.

Народ мій є.

В його гарячих жилах

Козацька кров пульсує і гуде.

В.Симоненко

Учитель. Доброго дня, діти!!

Щоб правильно орієнтуватися в житті, щоб бути освідченню людиною треба знати минуле свого народу, його історію. У минулому українського народу було неповторне і легендарне явище – Запорозька Січ. Ми з вами живемо на славної землі і повинні знати про славні діла своїх предків – запорожців. Сьогодні ми розповімо Вам про історію України, про той далекий час, коли наші нащадки добували свою волю з шаблею в руках, про славне українське козацтво , про становлення Української держави.

Ми можемо пишатися тим, що Україна ніколи не поневолювала інші народи, а вміло захищала себе від ворогів. Був час, коли всю нашу землю загарбали й поділили між собою сусідні держави. Нестерпно було жити українському народу в неволі. І почав він утікати в пониззя Дніпра, за пороги, де були дикі степи. Втікачі називали себе козаками, тобто вільними людьми. На островах, що лежали посеред бистрої Дніпрової води, вони заснували Запорозьку Січ.

Українське козацтво пройшло героїчний і слашний шлях. Помітним в його розвитку було створення в середині XVI ст. Запорозької Січі, яка відіграла величезну роль в історії українського народу. Козаччина - доба найбільшого напруження сил українського народу, його державної, соціальної та культурної творчості, коли яскраво виявились найкращі риси національного менталітету.

Запорозька Січ проіснувала більш як двісті років. Найвідомішими представниками козацької верхівки був Богдан Хмельницький. Саме він очолив у

1648 році визвольну війну українського народу, війну справедливу, метою якої було здобуття незалежності.

Як писали сучасники, козаки були здебільшого середнього зросту, плечисті, статні, дужі, повновиді, від літнього сонця та степової спекоти смагляві. З довгими вусами на верхній губі, з розкішним оселедцем або чуприною на тім'ї, в смушковій, гостроверхій шапці на голові, завжди з люлькою в зубах, справжній запорожець завжди позирав якось похмуро й спідлоба долі, чужих зустрічав попервах непривітно, відповідав на запитання дуже неохоче. Але затим поволі м'якшав, обличчя його поступово під час розмови ставало веселим, жваві, проникливі очі проймалися блиском вогню, вся постать його дихала мужністю, хвацькою заразливою веселістю і неповторним гумором.

Виразними рисами вдачі запорозьких козаків були їхня добросердність, безкорисливість, щирість, вірність у дружбі, яка вельми високо цінувалась на Запоріжжі. Крім того, рисами вдачі запорозьких козаків були висока любов до свободи, вони віддавали перевагу лютій смерті перед ганебним рабством; глибока повага до старих і заслужених воїнів, простота, поміркованість і винахідливість у скруті, в домашньому побуті або в різних безвихідних випадках та при недузі. На війні козак завжди відзначався розумом, хитрістю, умінням виграти у ворога, раптово на нього напасти і зненацька заманити, вражав ворога великою відвагою, дивовижним терпінням та рідкісною здатністю переносити спрагу і голод, спеку й холод.

Отож, запрошуємо наших славних козаків!

(Звучить музика – марш)

(під марш хлопці шикуються, проходять коло і стають в центрі класу))

Козак

Козаки - це вільні люди.
Козаки безстрашні всюди.
Козаки - борці за волю,
За народне щастя й долю.

Козак – це людина чесна і смілива
Найдорожче йому – Батьківщина!

Козак – слабому захисник.
Цінити побратимство звик!

Козак

Козак – усім народам друг.
Міцний і лицарський у нього дух!

Козак – це той, хто за освіту,
Хто любить пісню і молитву!

Козак українську любить мову,
Додержить завжди свого слова!

Е краще познайомитися із козаками допоможе нам перегляд кінофільму про українське козацтво.

(Перегляд кінофільму «Історія українського козацтва»).

Учитель. Похідним одягом козаків були дві пари шароварів, сорочка, кафтан з грубого сукна, шапка та свита з кобеняком.

У мирний час запорожці одягались доволі багато. Сорочка з шовковими застіжками, шаровари, червоні чоботи. Поверх сорочки одягали кафтан, який міг бути шовковим, парчевим або суконним. Кафтан підперезували шовковим пасом - широким шовковим поясом, перетканим на кожну четвертину золотими або срібними нитками. Поверх кафтана накидали свиту, завжди суконну з розрізаними рукавами, які, як правило, защіпались один на другий і закладались з заді під кобеняк, який вживали під час дощу або негоди. На голові запорожці носили брилі або гострокінечну хутрянну шапку або *кобур* - суконну червону шапку з бобровою опушкою. На каптан, через праве плече вішався на перев'язі самопал. А за поясом, на ланцюжках два пістолети і ніж замість кинджала. *Шаблю* в мирний час носили рідко, хіба тільки на раду. Тоді ж надівали поверх кафтана - *сталеву сітку* (сітку-кольчугу). Бороди та голову голили, залишаючи пасмо волосся в вигляді коси, яке закручували за ліве вухо три-чотири рази. Важкою образою було взяти запорожця за чуприну - вона була для нього священною.

Вони були справжніми вірними лицарями, воїнами, патріотами своєї землі, за яку готові були пожертвувати життям.

Учитель. Наші предки надихають нас завершити розпочату ними справу по відродженню національної держави. Тому згадаємо імена тих, хто не жалів своєї сили, досвіду і навіть життя для визволення України.

Учень: Першим кошовим Запорізької Січі був Дмитро Вишневецький – Байда. Він походив із роду давніх українських князів з Волині з м. Вишнівці. У 1550 р. укріплена Січ на острові Хортиці серед Дніпра.

Козак

Славне військо запорізьке
Ти, наш лицарю зібрав.
На острові, на Хортиці
Січ преславну збудував...

Учень: Велику роль в українському козацтві відіграв Петро Сагайдачний. Петро Сагайдачний закінчив Остроградську академію, знав декілька мов. Служив у

Київського магната. Згодом подався на Запоріжжя і там виявив себе як дуже здібний ватажок.

Козаки вибрали його гетьманом

Козак

Гетьман Сагайдачний
Слава Батьківщини
Лицарю України!
Кожен в братстві вдячний

Учень. Хто не знає Богдана Хмельницького. Син українського шляхтича. Закінчив Київську братську польську єзуїтську школи. Побував у турецькій неволі. Врятувавшись пішов на Запорізьку Січ. Зажив новим серед козаків. Його обрали гетьманом і він, заручившись підтримкою кримського хана, почав готуватись до війни з Польщею. В нелегкій боротьбі зумів звільнити Україну з-під влади Польщі.

Козак

Нашу землю ти прославив
Перемогами гучними...
Для Української держави
Гуртував козацькі сили.
Щоб не втратить булави,
Розум мав у голові.
Помилки складного часу
Не візьмем в державу нашу
Його слава з нами буде.
Ми Богдана не забудем.

Учень. Зберегла історія і ім'я славного сина українського народу Івана Мазепи.

Козак

Сьогодні наше слово про Мазепу –
Людину мужньої великої мети,
Орла, героя золотого степу
Якому волю прагнув принести.

Учень. Його гетьманування було найтривалішим – 22 роки. Замолоду отримав гарну освіту. Жив у Франції, Голандії, був у Німеччині, Італії. На Запорізькій Січі його обрали гетьманом, Мазепа вирішив звільнитися з-під влади Російського царя. Він домовився з шведським королем Карлом XII, щоб разом ударити по царському війську. Але план Мазепи не вдався і він змушений був тікати в турецькі володіння, де й помер.

Учитель. І таких видатних героїв можна називати ще дуже довго. Пізніше ми ще продовжимо згадувати відомих козаків, а зараз розглянемо ще дещо.

Учениця. Жінки не допускалися на Січ, тому козакам самим доводилось займатися домашнім господарством, хоч вони і були з ним мало знайомі. Та все у них виходило добре, бо були вони кмітливими у домашньому побуті. А ще вони були дуже винахідливими. За відсутності металевого посуду примудрялися варити собі страву у дерев'яних корцях, підкидаючи безупинно, один за одним, у корець розжарені на вогні камені, доки не закипала залита в посудину вода. Вони вміли готувати багато страв, нас і зараз частують на Січі смачною козацькою кашею. Чоловіки повністю обслуговували себе самі: готували їжу, лагодили одяг тощо. Козаки суворо дотримувались дисципліни, успішно розвивали власну військову вправність, створили свій флот, що складався з легких і швидких човнів - (чайок). До основних завдань козаків уходила боротьба з Туреччиною та кримськими татарами. Козаки дуже успішно справлялися зі своїми історично важливими завданнями, захищаючи не тільки Україну, але й, власне, Європу від войовничої Туреччини, рятували з полону християн, проданих у рабство, здобували багатства.

Учень. Виганяючи ворога з рідного краю, козаки брали чимало хлопців із собою на Січ і віддавали в науку до куренів. Коли хлопчиків виповнювалося 14 років, той козак, що привіз його, брав свого вихованця щоб той чистив зброю, порався біля коня, всіляко допомагав у походах. Опівдні на башті стріляли з гармати. Цим пострілом кликали на обід. Тоді ставали всі в коло біля образів і отаман читав їм “Отче наш” і тільки після цього приступали до їжі. Надвечір подавали вечерю. Добре поївши, козаки збиралися на майдані або над Дніпром до пісень, жартів, танців. Коли ставало нудно, вони починали готуватися до новго походу.

За злочини покарання і страти призначалися різні. Застосовувалися: прив'язання до гармати за зневагу до начальства, за грошовий борг; шмагання нагаєм за злодійство. Найпопулярнішою стратою було забивання киями. Також використовували шибениці. Найстрашнішим було закопування злочинця живим в землю.

Особливо на січі цінилася освіта. В школі навчалося біля 80-ти школярів, серед яких були дорослі і діти. Вони вчилися читанню, співів і письма; мали особливий, але схожий на все військо громадський устрій; обирали двох отаманів – одного для дорослих, другого для дітей. Головним вчителем був уставник, який крім прямих обов'язків дбав про здоров'я хлопчиків, сповідав і причащав хворих.

Начальними предметами були грамота, молитви, закон Божий і письмо.

Учитель: 14 жовтня в Україні відзначають День українського козацтва. Це дуже важливе свято для нашого народу, адже козацтво відіграло вирішальну роль у становленні нашої держави. Його історичне значення важко переоцінити. Народ будь-якої країни береже спогади про власне минуле, пишається своєю історією.

Перекази про звитяжні вчинки предків передаються з покоління в покоління. Козак - значить вільний чоловік.

Не випадково для святкування Дня українського козацтва обрано День святої Покрови. Вона здавна була покровительською козаків.

Осіннє свято Покрови встановлено на честь Божої Матері. Історія виникнення свята має глибоке коріння. Виникло воно ще в X ст. у Візантії, на яку в цей час нападали араби. В оточеному Константинополі люди зібралися на відправу до Влахернської церкви. Під час божої служби святий Андрій Юродивий та його учень Єпіфаній побачили в горішній частині храму образ Божої Матері. Вона в оточенні сонму святих тримала над віруючими християнами омофор (покров – звідси Покрова) і молилася. Це придало грекам впевненості у своїх силах, і вони відстояли незалежність. З того часу свято Покрови стало всенародним. Ця довга біла покрыва стала своєрідним оберегом і України, символом її споконвічного прагнення до встановлення злагоди і миру між своїми і чужими землями. Невипадково саме 14 жовтня, в день Покрови Пресвятої Богородиці, з 1990 р. відзначається свято запорозького козацтва – цього унікального явища в світовій історії. Бо запорозькі козаки, особливо шанували Покрову. На Січі це свято було храмовим. Богородиця була їхньою заступницею в далеких походах, під її покровом вони не боялися ні розбурханої стихії, ні злих ворожих сил. Її зображення було вибите на хрестах, які носили козаки. Священною для кожного козацького лицаря на Січі була Покровська церква, від її порога січовики вирушали на захист рідної землі і з подякою за порятунок поверталися до неї після походів. Саме восени на Покрову козаки часто проводили загальновійськову Раду, де переобирали кошового отамана і старшину. Першу церкву на честь Покрови запорожці побудували в 1659 р. За час існування Січей було побудовано 13 церков Покрови Богородиці. Крім того, Покрова уособлювала ще й материнство – святе поняття для козаків.

Учитель Діти, давайте зараз згадаємо всіх гетьманів України (П.Сагайдачний, М. Дорошенко, Б. Хмельницький, П. Дорошенко, Дем'ян Многогрішний, Михайло Ханенко, І. Самойлович, І. Мазепа, І.Скоропадський, Павло Полуботок, Данило Апостол, Кирило Розумовський).

Багато чорних хмар ламали віття і гнули стовбур українського дерева, але коріння його у глибині рідної землі виживало, підтримане народом. Ми пережили тяжку трагічну історію, але Україна для нас ніколи не була мачухою, а ненькою, котра нас, мов пташенят, брала під своє тепле крило і вчила людської мудрості і вічно вела до світла знань.

Нам неодмінно потрібно зрозуміти, що наша ненька Україна без знань, як без землі, як без господарства, не може стати країною добробуту і щастя.

У наші дні буйно квітне національне відродження, пробуджується від сну людська свідомість і розуміння необхідності для України державної незалежності, суверенітету.

На завершення я хочу побажати усім вам справжньої любові до краю, де живете, до України. Хочу, щоб усі ви вірили в щасливе майбутнє нашої держави, щоб уміли боротися за її оновлення. А для цього варто вчитися, багато працювати і надіятися на краще.

(На завершення звучить пісня «Козацькому роду нема переводу!»)

Дякую за увагу!

